

Slovenska o(samo)svojitev

TRIGLAVA:

Fotografije JOCA ŽNIDARŠIČA

SLO

58

Postavitev slovenske trobarvnice na Triglavu tik pred osamosvojitvijo Slovenije je postala motiv na razglednicah, ki jih je leta 1991 izdal ČZP Kmečki glas.

Znamenito fotografijo Joca Žnidaršiča je Pošta Slovenije leta 2016 izdala na priložnostni znamki.

Med najbolj ikonskimi in največkrat prikazovanimi fotografijami iz slovenskega osamosvojitvenega obdobja so fotografije, ki jih je 12. junija 1991 s slovensko trobarvnico na Triglavu posnel Joco Žnidaršič – fotograf, ki je kot prvi med fotografi prejel nagrado Prešernovega sklada in ki je bil skoraj štirideset let edini slovenski prejemnik nagrade World Press Photo. To prestižno mednarodno fundacijo je leta 1977 prepričal z dramatično fotoreportažo Zgodba izpod Triglava. Njena junaka sta bila natovorjeni konj, ki je drsel proti prepadu, in vodnik, ki je zdrs v prepad preprečil. Joco Žnidaršič se je v Triglavsko pogorje vračal desetletja. Na poseben način ga je osvojil in zaznamoval tudi v prelomnem letu 1991. Lahko bi dejali, da je tedaj nastala Zgodba s Triglava, njeni junaki pa so bili zastava slovenskih barv, gorski reševalci, policijski helikopter in – Triglav. Te Žnidaršičeve fotografije niso bile nagrajene, postale pa so – ena še prav posebej – ponarodele.

■ Irena Uršič, Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Rojstvo ideje

Na kolegiju časopisa *Delo*, kjer je bil Joco Žnidaršič dolgoletni urednik fotografije, so se pogovarjali o simbolno močni fotografiji, ki bi bila objavljena na naslovnici slavnostne izdaje *Dela* ob slovenski osamosvojitvi.

Žnidaršič je zagovarjal Triglav kot sveto goro Slovencev in prav tedaj se je porodila ideja o postavitvi zastave na Triglavu. Toda kakšne? Novega grba tedaj še nismo imeli, saj je bil v skupščini sprejet šele 24. junija 1991, dan pred osamosvojitvijo. Tedanja zastava s peterokrako zvezdo pa je bila le

Postavitev slovenske trobarvnice nad vrhom Aljaževega stolpa.

” Po slovenski deželi so zorele in dozorele češnje, pokrivala jo je modrina neba, Triglav je bil odet v snežno odejo – 12. junija 1991 se je vreme končno ustalilo in bilo ugodno za vse, za varen let helikopterja in odpravo, ter primerno sončno in dovolj vetrovno za fotografa, da je plapolajoča zastava slovenskih barv omogočala lepe motive. Za celotno ekipo je bil potreben večkrat let helikopterja na vrh Triglava v popoldanskih urah.

še simbol, s katerim se slovenski narod v času rojevanja demokracije, plebiscita in poti v samostojnost ni več istovetil. Joco Žnidaršič je za nasvet prosil dr. Ludvika Toplaka, člana Slovenske kmečke zveze in predsednika Družbenopolitičnega zbora skupščine. Po posvetovanju z dr. France tom Bučarjem je Toplak Žnidaršiču dejal, naj na Triglavu postavijo trobarvnico.

Zrežiran podvig

Joco Žnidaršič, ki je svojim fotografom priporočal kreativno fotografiranje – tudi s kančkom režije, kot se spominja fotoreporter Tomi Lombar, je bil tako pobudnik zrežirane akcije postavitve slovenske trobarvnice na Triglavu. Podvig je bil usklajen s štabom v Vili Podrožnik, ki je pripravljal vse za osamosvojitveno slovesnost. Žnidaršič se je dogovarjal z Bogom Vrhuncem, članom odbora za pripravo osamosvojitvene slovesnosti, in Janezom Brojanom, gorskim reševalcem iz Mojstrane, ki je za postavitve zastave pod svojim vodstvom organiziral dvajsetčlansko ekipo gorskih reševalcev. To so bili Janko Ažman, Mitja Brajnik, Jernej Brežan, Janez Dovžan, Joco Gostiša, Senad Halilović, Izidor Kofler, Janez Kunstelj, Andrej Kolenc, Cveto Kemperle, Kristjan Langus, Franci Lešnjak, Rajko Lotrič, Jože Martinjak, Klavdij Mlekuž, Dušan Polajnar, Aleš Robič, Miha Smolej, Stane Šmid in Franci Teraž. Poseben polet na Triglav je omogočila slovenska policija. Policijski helikopter sta pilotirala Jože Brodar in Rajko Špitaler, operater helikopterja pa je bil Martin Rebolj.

Bela, modra, rdeča

Po slovenski deželi so zorele in dozorele češnje, pokrivala jo je modrina neba, Triglav je bil odet v snežno odejo – 12. junija 1991 se je vreme končno ustalilo in bilo ugodno za vse, za varen let helikopterja in odpravo, ter primerno sončno in dovolj vetrovno za fotografa, da je plapolajoča zastava slovenskih barv omogočala lepe motive. Za celotno ekipo je bil potreben večkrat let helikopterja na vrh Triglava v popoldanskih urah.

Nastanek ponarodele fotografije

Joco Žnidaršič je z zasneženega vrha Triglava in stoječ ob vrhu Aljaževega stolpa, ki so ga za spoznanje izkopali izpod snega, napravil niz fotografij z dvema fotoaparatom, črno-bele negative fotografij in barvne diapozitive. Še preden je bil s helikopterjem dostavljen drog za zastavo, so nastale fotografije šestmeterske trobarvnice, plapolajoče v rokah trojice gorskih reševalcev. Sledile so fotografije dviganja in postavitve zastave na drogu. Tako visoko kot tokrat ni zastava plapolala še nikoli v slovenski zgodovini, saj je bila zaradi snežne

odeje postavljena nekaj metrov nad vrhom. Tedaj je Joco Žnidaršič napravil barvno ponarodelo fotografijo. S helikopterja je v objektiv proti zahajajočemu soncu ujel ob drogu razporejene silhuete postavljavcev vihrajoče trobarvnice. Teoretik fotografije Hanno Hardt je v Žnidaršičevi fotografiji Triglava in gorskih reševalcih z zastavo videl spoj poziva k nacionalnemu ponosu, ljubezni do narave in občutenja doma. Fotografija gore po Hardtovem mnenju simbolizira osvojitve, medtem ko dvignjena zastava, ki plapolala v vetru, označuje trenutek zmagoslavja. Nameščena na najvišji vrh Slovenije, je fotografija zasidrana v obrisih

nacije, iz katere se dviga Triglav in z njim zgodba o nacionalnem uspehu.

Slovenska Iwo Jima

Črno-bela različica fotografije je bila res objavljena na naslovnici posebne izdaje, poimenovane *Slavnostno Delo*, ki je izšla v sredo, 26. junija 1991. Toda Jocu Žnidaršiču je prinesla razočaranje. Po tolikšnih prizadevanjih, posvečenih stvaritvi in objavi fotografije, ki bi apelirala na nacionalni ponos, je bila objavljena ležeča fotografija, obrezana v pokončno in potisnjena na rob

Dvig slovenske trobarvnice še pred izobešanjem na drogu na zasneženem vrhu Triglava, 12. junija 1991.

naslovnice. Medtem ko je bila na tak način objavljena fotografija razvrednotena, so ji pravo vrednost dale številne poznejše objave, tiskanje deset tisoč razglednic s tem motivom in poštna znamka oblikovalskega predloga *Villa creativa*, izdana ob 25-letnici samostojnosti. Ne nazadnje so v tej fotografiji teoretiki fotografije in fotoreporterji (npr. Hanno Hardt, Uroš Hočevnar) videli podobnosti s fotografijo Joeja Rosenthala iz bitke za Iwo Jimo, na kateri ameriški marinci dvigajo ameriško zastavo na vrhu gore Suribachi. Na obeh fotografijah se ponovijo motivi: vrh, postavitve zastave, siluete oz. v hrbet fotografirani postavljalci, v ozadju neskončen pogled na morje in nebo oz. na

Pogled na simbolično osvojitve Triglava tik pred osamosvojitvijo Slovenije.

oblake, alpske vrhove in nebo. Toda pomena fotografije sta drugačna. Dvig zastave na Žnidaršičevi fotografiji se odvija na belem snegu najvišje slovenske gore in simbolizira rojstvo države. Dvig zastave na Rosenthalovi fotografiji, ki je leta 1945 prejela Pulitzerjevo nagrado, pa se dogaja med vojnim razdejanjem in v okolju številnih žrtev med japonskimi in ameriškimi vojaki. Rosenthalova fotografija izpričuje zmago slavje zaradi vojaškega uspeha, Žnidaršičeva fotografija pa izpričuje zmago slavje zaradi uspeha naroda. Kljub zadregi, da nekateri v trobarvnici prej vidijo rusko zastavo kot pa slovenske narodne barve, je Žnidaršičeva fotografija po tridesetih letih še vedno ikonska.

Tistega dne se je podvig s postavitvijo zastave končal po sončnem zahodu. Tik pred njim je Joca Žnidaršiča posebej ganil prizor, ko je senca Triglava prekrila polovico Slovenije. Posebno napetost pa ustvarja Žnidaršičeva večerna črno-bela fotografija vseh akterjev, na kateri so razvidni le še obrisi zastave, črne postave gorskih reševalcev z gorečimi baklami in helikopter.

Dogodek, ki je iz ideje o posebni fotografiji za *Delo* prerasel v veliko načrtovano akcijo, sta poleg Joca Žnidaršiča spremljala tudi fotograf Mirko Kunšič, ki je tedaj fotografiral za *Slovenske novice*, in snemalec RTV Slovenija Janez Kališnik.

Leta preloma

Izbrane Žnidaršičeve fotografije postavitve zastave na Triglavu leta 1991 bodo ob 30-letnici slovenske samostojnosti del sklepa razstave z naslovom *Joca Žnidaršič: Leta preloma*, ki bo v Cankarjevem domu na ogled od 15. junija do 1. novembra 2021. Fotografska razstava, ki jo z avtorjem pripravljata Cankarjev dom in Muzej novejšje zgodovine Slovenije, nastaja v počastitev slovenskega nacionalnega vzpona, slovenskih množic, ki so terjale človekove pravice in demokratične volitve, slovenske plebiscitarne enotnosti, športnih vrhuncev, ki so krepili narodno zavest, kulturnikov, ki so poživljali identiteto naroda, v počastitev nastanka države in v spomin na vojno za njeno obrambo. Fotografski prepleti dialogov in razhajanj, množic in posameznikov, zdravic in žalosti, zmagoslavja in pričakovanja bodo gledalca seznanjali z leti preloma, kot jih je s fotoaparatom utemeljeval eminenten fotoreporter Joca Žnidaršič. ■

Gorski reševalci – postavljalci slovenske trobarvnice – in policijski helikopter v soju bakel na vrhu Triglava.

SLO

63

” Dogodek, ki je iz ideje o posebni fotografiji za *Delo* prerasel v veliko načrtovano akcijo, sta poleg Joca Žnidaršiča spremljala tudi fotograf Mirko Kunšič, ki je tedaj fotografiral za *Slovenske novice*, in snemalec RTV Slovenija Janez Kališnik.